

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-19>

**MODELS OF ENSURING SOCIAL AND NATIONAL STABILITY
IN CONDITIONS OF MILITARY CRISIS**

**МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ
СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ КРИЗИ**

Arabadzhyiev D. Yu.

*Doctor of Political Sciences, Professor,
Head of the Research Department,
Professor of the Department of World
History and International Relations,
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Арабаджиев Д. Ю.

*доктор політичних наук, професор,
начальник науково-дослідної
частини,
професор кафедри всесвітньої
історії та міжнародних відносин,
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Trofymenko Ye. Yu.

*Postgraduate Student of the Department
of Political Science,
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Трофименко Є. Ю.

*аспірантка кафедри політології,
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Актуальність дослідження зумовлена сучасними безпековими викликами, які постали перед Україною в умовах повномасштабної збройної агресії. Воєнна криза спричинила значні трансформації політичної, економічної та соціальної систем держави, що актуалізує необхідність формування ефективних механізмів забезпечення суспільної та національної стійкості [4]. У цьому контексті стійкість розглядається як здатність держави та суспільства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, адаптуватися до змін середовища безпеки та відновлюватися після кризових ситуацій [3, с. 194].

У сучасних безпекових дослідженнях поняття стійкості дедалі частіше використовується для характеристики спроможності соціально-політичних систем зберігати функціональність у складних кризових умовах [2, с. 3]. Національна стійкість охоплює комплекс взаємопов'язаних складових, серед яких політична стабільність, ефективність державного управління, економічна спроможність, соціальна згуртованість, інформаційна безпека та здатність суспільства до самоорганізації [5, с. 67].

У сучасних безпекових дослідженнях значна увага приділяється формуванню моделей забезпечення суспільної та національної

стійкості, які дозволяють державам ефективно реагувати на кризові ситуації, включно з воєнними конфліктами, гібридними загрозами та масштабними соціально-економічними потрясіннями [1, с. 37]. Стійкість у цьому контексті розглядається як здатність держави, суспільства та інституцій підготуватися до криз, протистояти їх наслідкам, адаптуватися до нових умов та швидко відновлювати функціонування [6, с. 58].

Проблематика забезпечення суспільної та національної стійкості активно досліджується у сучасній науковій літературі. Так, Р. Власенко та Л. Яценко розглядають соціальну стійкість як важливу складову системи національної безпеки, підкреслюючи роль соціальної підтримки населення та розвитку громадянського суспільства у забезпеченні стабільності суспільних процесів [2]. Л. Горбата та Т. Синельник аналізують особливості функціонування національної системи стійкості на рівні територіальних громад в умовах війни, акцентуючи увагу на значенні місцевого самоврядування та інституційної спроможності громад [3]. У колективній монографії за редакцією Г. Ситника обґрунтовано необхідність комплексного підходу до формування національної стійкості, що передбачає інтеграцію політичних, економічних і безпекових механізмів державного управління [4]. М. Назаров досліджує концептуальні засади формування національної стійкості України та підкреслює важливість стратегічного планування у сфері державної політики безпеки [5]. Ґрунтовний аналіз національної стійкості як здатності держави та суспільства протидіяти загрозам у мінливому безпековому середовищі представлено у монографії О. Резнікової [6]. Отже, наукові дослідження підтверджують, що забезпечення суспільної та національної стійкості є комплексним процесом, який охоплює інституційні, соціальні та управлінські механізми протидії сучасним безпековим викликам. У цьому контексті в науковій літературі виокремлюють різні моделі забезпечення суспільної та національної стійкості, які розглядаються як взаємодоповнювальні підходи до реагування на безпекові загрози. Однією з найбільш поширених у сучасних безпекових дослідженнях є багаторівнева модель стійкості НАТО (Layered Resilience Model) [8]. У межах цієї моделі стійкість розглядається як інтегрована система взаємодії трьох ключових рівнів: військового, цивільного та суспільного. Ефективне функціонування системи безпеки залежить не лише від військової спроможності держави, а й від стабільності цивільної інфраструктури, системи державного управління та соціальної згуртованості суспільства. У документах НАТО підкреслюється, що стійкість означає здатність держав і суспільств підготуватися, протистояти, реагувати та швидко відновлюватися після різних типів криз і потрясінь, включаючи

військові загрози, кібератаки або руйнування критичної інфраструктури. У межах цієї концепції важливу роль відіграє цивільна підготовленість (civil preparedness), яка забезпечує безперервність функціонування державних інституцій, надання життєво необхідних послуг населенню та підтримку військових операцій. Саме поєднання цивільних і військових можливостей формує основу стійкості держави та підсилює її здатність протидіяти зовнішнім загрозам [9].

Інституційний вимір забезпечення стійкості також відображає модель «Whole-of-Government», яка передбачає комплексну участь усіх державних інституцій у формуванні системи національної безпеки. Вона базується на координації діяльності органів влади різних рівнів, інтеграції безпекової, економічної та соціальної політики, а також на активній взаємодії держави з бізнесом і громадянським суспільством. У рамках такого підходу підвищення стійкості держави до криз досягається завдяки узгодженим управлінським рішенням, стратегічному плануванню та ефективному управлінню ризиками [10]. Водночас важливу роль у забезпеченні стійкості відіграють суспільно орієнтовані моделі, які акцентують увагу на здатності громад і соціальних систем адаптуватися до кризових ситуацій. Значного поширення у сучасних дослідженнях набули індикаторні моделі оцінювання суспільної стійкості, зокрема підхід Peoples framework, який використовується для аналізу здатності громад адаптуватися до кризових ситуацій. Ця модель передбачає оцінювання стійкості через низку взаємопов'язаних компонентів, серед яких демографічні характеристики населення, стан економіки, інфраструктури, системи управління, соціальні зв'язки та екологічні умови. Завдяки використанню системи індикаторів вона дозволяє комплексно оцінювати рівень готовності суспільства до різних видів загроз і визначати напрями підвищення стійкості.

Окремим напрямом сучасних досліджень є моделі відновлення після криз, зокрема концепція «Build Back Better» [7]. Основна ідея цієї моделі полягає не лише у відновленні зруйнованої інфраструктури чи соціально-економічних систем, а й у створенні більш стійких і адаптивних структур, здатних ефективніше протистояти майбутнім загрозам. Цей підхід передбачає модернізацію інфраструктури, підвищення ефективності державного управління та посилення соціальної згуртованості суспільства. Таким чином, сучасні моделі забезпечення суспільної та національної стійкості можна систематизувати у три взаємопов'язані групи: інституційні моделі (Layered Resilience Model, Whole-of-Government), суспільно орієнтовані моделі (Peoples framework) та моделі післякризового відновлення («Build Back Better»).

Досвід України під час повномасштабної війни показує, що найефективнішим є комплексний підхід до забезпечення стійкості,

розроблений за підтримки міжнародних партнерів. У цьому процесі ключову роль відіграють державні органи, місцеве самоврядування, громадянське суспільство та міжнародні партнери. Забезпечення суспільної та національної стійкості залишається одним із головних завдань державної політики безпеки в умовах повномасштабного вторгнення. Ефективна робота таких моделей допомагає зберігати інституційну спроможність держави, підтримувати соціальну згуртованість та створювати передумови для післявоєнного відновлення та розвитку країни.

Література:

1. Арабаджиев Д. Ю., Сергієнко Т. І. Теоретико-методологічні засади моніторингу соціальної згуртованості та стійкості у сучасних реаліях України (на прикладі Запорізької області). *Регіональні студії*, 2022. № 30. С. 35–39.

2. Власенко Р. В., Яценко Л. Д. Ключові аспекти забезпечення соціальної стійкості. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інтеграція науки та бізнесу у відновленні національної економіки: вибір моделей та механізму реалізації»*, 2022. С. 1–6. URL: https://reicst.com.ua/asp/article/view/389/conf_hum_12_2022_02_01/

3. Горбата Л. П., Синельник Т. Б. Особливості національної системи стійкості на рівні територіальних громад в умовах війни. *Інвестиції: практика та досвід*, 2023. № 22. С. 191–196. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22.191/>

4. Концептуальні засади національної стійкості та державна політика врегулювання воєнно-політичних конфліктів: колективна монографія /за заг. ред. Г. П. Ситника. ТОВ «Академпрес». Київ, 2024. 358 с.

5. Назаров М. С. Національна стійкість України: від концептуальних засад до практичної реалізації. *Політикус*, 2020. № 2. С. 64–69.

6. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.

7. Що таке «Build Back Better», або яким принципам має відповідати належне відновлення постраждалих громад. URL: <https://www.prostir.ua/?news=scho-take-build-back-better-abo-yakym-pryntsyam-maje-vidpovidaty-nalezhne-vidnovlennya-postrazhdalyyh-hromad>

8. Resilience, civil preparedness and Article 3. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/resilience-civil-preparedness-and-article-3>

9. What Resilience Means for NATO and Why It Matters Now. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/391/files/221d1a94-527f-475a-9005-2c66fc64f84e.pdf>

10. Whole-of-government approach – Knowledge for policy. URL: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/glossary-item/whole-government-approach_en

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-20>

**THE ROLE OF REGIONAL SECURITY ALLIANCES
IN STABILIZING THE GLOBAL ORDER IN THE FACE
OF INEFFECTIVE GLOBAL GOVERNANCE SYSTEMS**

**РОЛЬ РЕГІОНАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ СОЮЗІВ
У СТАБІЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО ПОРЯДКУ
В УМОВАХ НЕЕФЕКТИВНОСТІ ГЛОБАЛЬНИХ СИСТЕМ**

Bohatko S. O.

*Student,
State University of Trade
and Economics
Kyiv, Ukraine*

Богатко С. О.

*студентка IV курсу факультету
міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний
університет
м. Київ, Україна*

В умовах глобалізації та погіршення безпекової ситуації, країни приймають виважене рішення щодо створення нових безпекових союзів на місцях для вирішення внутрішніх та міжрегіональних проблем *без залучення більших організацій*, що вже давно втратили свій вплив та не готові до вирішення екстрених проблем. Кризові ситуації та затяжні конфлікти безпосередньо впливають на безпекову ситуацію в кожному регіоні, що розкритиме міжнародну спільноту та створює підґрунтя для масштабніших міжусобиць. Можна припустити, що це заважатиме країнам, які не мають впливу на прийняття глобальних рішень, вибудовувати свою економіку та прагнути до розвитку, що змушує створювати надійніші альянси.

Ця проблема стосується не тільки воєнного конфлікту між Україною та російською федерацією, а й також нескінченних воєн та внутрішніх заворушень на Близькому Сході, напруженої ситуації між Північною та Південною Кореєю, Китаєм та Тайванем, Китаєм та